

Институт за политичке
студије

Institute for Political
Studies

МЕЂУНАРОДНА
НАУЧНА
КОНФЕРЕНЦИЈА:

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
CONFERENCE:

ПОЛА ВЕКА УСТАВА
СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ
РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ
1974. –
ИЗМЕЂУ МИТОВА И
ПРОШЛОСТИ

HALF A CENTURY
OF THE 1974
CONSTITUTION
OF THE SOCIALIST
FEDERAL REPUBLIC
OF YUGOSLAVIA –
BETWEEN MYTHS
AND THE PAST

* Датум проглашења независности Републике
← Период независности Републике
не државе (СФРЈ)

Институт за политичке студије / Institute for Political Studies

Добрињска 11, 4. спрат / Dobrinjska 11, 4th floor
11000 Beograd / 11000 Belgrade Srbija / Serbia

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА:

**ПОЛА ВЕКА УСТАВА
СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ
РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ 1974.**

– Између митова и прошлости –

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:

**HALF A CENTURY OF THE 1974 CONSTITUTION
OF THE SOCIALIST FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA**

– Between myths and the Past –

Београд, 25–26. септембар 2024. / Belgrade, 25-26. September 2024

Књига сажетака

Abstracts

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА /
INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ПОЛА ВЕКА УСТАВА
СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ 1974.
– Између митова и прошлости /

HALF A CENTURY OF THE 1974 CONSTITUTION
OF THE SOCIALIST FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA
– Between myths and the past

Књига сажетака / Collection of abstracts

Уредници / **Editors**

др Мијодраг Радојевић, др Петар Матић, др Владан Станковић

Издавач / **Publisher**

Институт за политичке студије, Београд / Institute for Political Studies, Belgrade

За издавача / **For publisher**

др Миша Стојадиновић

Програмски одбор / **Program Board**

проф др Силвио Деветак, проф. др Јелена-Трајковска Христова, проф. др Невен Радичевски,
проф. др Драгољуб Поповић, проф. др Јовица Тркуља, проф. др Марко Станковић, проф. др Милан
Јовановић, проф. др Маја Настић, др Миша Стојадиновић, др Душан Достанић

Организациони одбор / **Organizing Board**

др Мијодраг Радојевић, др Петар Матић, др Владан Станковић, Андреа Матијевић,
Ненад Спасојевић

Рецензенти / **Peer-reviewers**

Проф. др Слободан Антонић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
Др Миша Ђурковић, научни саветник, Институт за Европске студије
Проф. др Владимир Ђурић, виши научни сарадник, Институт за упоредно право
Проф. др Дејан Миленковић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду
Др Тијана Перић Дилигенски, виши научни сарадника Института за политичке студије у Београду

Технички уредник / **Desktop Publishing**

Миодраг Панић

Превод сажетака / **Proof-reading**

Ана Матић

Штампа / **Publisher**

Донат граф, Београд / Donat graf, Belgrade

Тираж / **Printing**

50 примерака / 50 copies

Припрему и објављивање овог зборника је финансијски помогло Министарство науке,
технолошког развоја и иновација Републике Србије.

Prof. dr Mladen VUKČEVIĆ*

Fakultet pravnih nauka, Univerzitet Donja Gorica
Podgorica

KONCEPT I DOMETI USTAVNOG SUDSTVA U USTAVU IZ 1974. GODINE

Predmet rada je koncept i vršenje ustavnosudske funkcije u Ustavu SFRJ iz 1974. godine, odnosno ostvarivanje uloge Ustavnog suda kao "čuvara ustavnosti" u okviru (socijalističkog) svijeta jednopartizma. Specifičnost njegovog položaja, a posebno sastava, nadležnosti i pravnog dejstva ustavnosudskih odluka predmet su analize u normativnoj ravni, kao i prakse u primjeni ustavnih odredaba koje ga oblikuju. U radu se daje i osvrt na "praćenje pojava od značaja za ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti", uključujući ukupno funkcionisanje pravnog i političkog sistema, odnos saveznog i ustavnih sudova republika i pokrajina, odnos ustavnih sudova sa drugim državnim organima i njihov doprinos ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava i sloboda.

Predmet analize je i uticaj jurisprudencije iz tog perioda na današnju ustavnosudsku praksu i način pravničkog rezonovanja uz (ograničene) domete koji su postojali u domenima normativne kontrole i (ne)mogućnosti pokretanja postupaka individualne zaštite ljudskih prava. Položaj ustavnih sudova biće obrađen i sa aspekta uloge koju su imali u pravno-političkim izazovima u procesu dezintegracije jugoslovenske federacije.

Ključne riječi: ustavno sudstvo, federacija, načelo ustavnosti, nadležnost, ljudska prava.

Full professor, Mladen VUKČEVIĆ, LL.D.

Faculty of Law Sciences, University of Donja Gorica
Podgorica, Montenegro

THE CONCEPT AND SCOPE OF CONSTITUTIONAL JUSTICE IN THE 1974 CONSTITUTION

The focus of this paper is the concept and discharge of the constitutional justice function in the SFRY Constitution of 1974, or the exercise of the Constitutional Court's role as the "guardian of constitutionality" within the realm of the (socialist) one-party system. The subjects of analysis are its specific position and, in particular, its composition, jurisdiction and the legal effect of the Constitutional Court's decision both at the normative level, but also in the practice of applying the constitutional provisions that frame it. The paper also gives a brief glance at "tracing phenomena of importance for the exercise of constitutionality and legality", including the overall functioning of the legal and political system, the relations between the federal and constitutional courts of the republics and provinces, the relations between constitutional courts and other state bodies and their contribution to the pursuit and protection of human rights and freedoms.

The subject of analysis is also the impact of jurisprudence from that era on today's constitutional judicial practice and on the way of legal reasoning, with (limited) achievements in the domains of normative control and the (im-)possibility of initiating procedures for the individual protection of human rights. The position of the constitutional courts is also be discussed from the aspect of the role they played in legal and political changes during the disintegration of the Yugoslav federation.

Keywords: constitutional justice, federation, constitutionality principle, jurisdiction, human rights.

* vukcevici@hotmail.com, kontakt tel. +38267614885.

Profesor emeritu dr. Silvo DEVETAK*
Univerza v Mariboru, Maribor

ZUNANJA POLITIKA SR SLOVENIJE V SKLADU Z USTAVO IZ LETA 1974

Ustavni amandma XLIX iz leta 1972 je določil: »SR Slovenija vzpostavlja, vzdržuje in razvija politične, ekonomske, kulturne in druge odnose z organi in organizacijami drugih držav ter z mednarodnimi organi in organizacijami...«

To določbo so ponovili v členu 317 Ustave SR Slovenije iz leta 1974. Dodali so še, da »Občine, organizacije združenega dela in druge organizacije sodelujejo z ustreznimi tujimi in mednarodnimi organi in organizacijami ter teritorialnimi enotami tujih držav...« (člen 317) in da «Skupščina SR Slovenije daje soglasje k ratificiranju mednarodnih pogodb, ki terjajo izdajo novih ali spremembo veljavnih zakonov, ki jih sprejema Zbor republik in pokrajin Skupščine SFR Jugoslavije» (člen 326).

V delu IX uvoda ustave pa so zapisali, da se morajo ne samo organi in organizacije, ampak tudi posamezniki (!) pri tem »ravnati po načelih zunanje politike in mednarodne dejavnosti SFR Jugoslavije ter se zavzemati za njihovo uresničevanje«.

Članek obravnava dejavnost Komisije za mednarodne odnose Skupščine SR Slovenije, ki je bila ustanovljena leta 1967 in je do leta 1990 opravljala vlogo glavnega oblastnega telesa SR Slovenije za mednarodne odnose in zunanjo politiko.

Gesla: ustavni amandmaji in ustava SR Slovenije 1974, mednarodni odnosi SR Slovenije, komisija Skupščine SR Slovenije za mednarodne odnose, ratifikacija mednarodnih pogodb, skrb za slovenske manjšine in za državljane v tujini.

Professor emeritus Silvo DEVETAK
University of Maribor, Maribor

FOREIGN POLICY OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF SLOVENIA UNDER THE 1974 CONSTITUTION

Constitutional amendment 49 from 1972 provided that: "SR Slovenia shall establish, maintain and develop its political, economic, cultural and other relations with bodies and organizations of other states, as well as with international bodies and organizations".

This provision is also reiterated in Article 317 of the 1974 Constitution of the Republic of Slovenia. It is also added that "municipalities, associated labor organizations and other organizations shall cooperate with the relevant foreign and international bodies and organizations and territorial units of foreign countries..." (Article 317) and that "the Assembly of the SR Slovenia shall give its consent for the ratification of international treaties that require the adoption of new or amendments to existing laws adopted by the SFRY Assembly Committee of Republics and Provinces" (Article 326).

Chapter IX of the Preamble to the Constitution states that not only bodies and organizations, but also individuals (!) shall "act upon the principles of foreign policy and international activities of the SFR Yugoslavia and strive for their implementation."

This paper discusses the activities of the SR Slovenia Parliamentary Committee for International Relations, founded in 1967, which, up until 1990, played the role of the main body of the SR Slovenia for international relations and foreign policy.

Keywords: constitutional amendments and 1974 Constitution of the Republic of Slovenia, international relations of the Republic of Slovenia, SR Slovenia Parliamentary Committee for international relations, international treaty ratification, care for Slovenian minorities and citizens abroad.

* silvo.devetak@um.si

Симо ИЛИЋ*
Студент мастер студија
Правни факултет Универзитета у Београду

ОДНОС ДРЖАВНОГ И ПАРТИЈСКОГ РУКОВОДСТВА СР СРБИЈЕ ПРЕМА УСТАВУ ИЗ 1974. ГОДИНЕ

Предмет излагања је однос партијског и државног руководства СР Србије према Уставу СФРЈ од 1974. године. Овај однос посматра се у два периода: првом, који обухвата припреме и доношење Устава (1971–1974) и другом који је обележен применом уставних одредби и захтевима за уставну реформу (1975–1990). Аутор је у истраживању користио и доступну грађу, пре свега, сведочанства тадашњих партијских и државних функционера, званичне расправе и записнике, али и разговоре који је лично водио са Латинком Перовић 2021. године. Аутор указује на проблеме у примени Устава, као и институционалне блокаде које су приморале челнике СР Србије да траже уставне промене. Аутор је објаснио и разлике у сукобима између тзв. умерене реформске струје коју је најпре предводио Дража Марковић, а доцније преузео Иван Стамболић, и касније радикалне струје која се окупила око Слободана Милошевића.

Кључне речи: уставна реформа, амандмани, федерализам, аутономне покрајине, фракцијске борбе, национална струја.

Simo ILIĆ
Msc student, Faculty of Law, University of Belgrade

THE ATTITUDE OF STATE AND PARTY LEADERSHIP OF SR SERBIA TO THE 1974 CONSTITUTION

The subject of this paper are the attitudes of party and state leadership of SR Serbia to the 1974 Constitution of the SFRY. These attitudes are observed over two periods of time: the first one, which covering the preparations for and adoption of the Constitution (1971-1974) and the second one, marked with the implementation of constitutional provisions and demands for constitutional reform (1975-1990). In his research, the author drew upon available materials, primarily testimonies of the former state and party officials, official debates and meeting minutes, but also his in-person conversations with Latinka Perović in 2021. The paper outlines the issues encountered in the implementation of the Constitution, as well as institutional barriers that drove the leaders of SR Serbia to seek constitutional amendments. It explains the differences in the conflicts between the so-called “moderate pro-reform faction”, initially led by Draža Marković and afterwards by Ivan Stambolić, and the later radical faction gathered around Slobodan Milošević.

Keywords: constitutional reform, amendments, federalism, autonomous provinces, faction struggle, national bloc.

* simoilig@hotmail.com

Проф. др Љубица ЈАНЧЕВА*
Научни саветник
Институт за националну историју, Скопје

УСТАВ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ VS УСТАВ РЕПУБЛИКЕ МАКЕДОНИЈЕ 1991: НАЦИОНАЛНИ ИЛИ ГРАЂАНСКИ КОНЦЕПТ

Устав СРМ из 1974 године, трећи и последњи устав који је произашао из савезног устава, означио је почетак краја бивше југословенске федерације.

Концепт Устава је националан, према коме је „СРМ национална држава македонског народа и држава албанске и турске националности у њој, заснована на суверенитету народа...“ Република је федерална јединица бивше федерације са свим атрибутима државности и суверенитета, без међународног субјективитета, са загарантованим правом на самоопредељење, укључујући и право на отцепљење, што је представљало озбиљан бедем у процесу одвајања од југословенске федерације.

Устав Републике Македонија из 1991 године покушава да очисти националистички набој. У преамбули је држава дефинисана као грађанска, ослобођена националних тензија. Овакво уставно решење, не узимајући у обзир Декларацију о равноправном положају Албанаца у Македонији, представљало је увод у погоршање унутрашње међунационалне ситуације у земљи, али и погоршање на међународном плану, због реакција Грчке и Бугарске због одвојених решења из македонског устава.

Пола века након доношења Устава из 1974 године, пола века након расправе о уставној дефиницији нације, чини се да је Северна Македонија коначно спремна да направи корак ка грађанском уставу.

Кључне речи: Устав СРМ 1974, Устав РМ 1991, уставни концепти, дефиниција државе.

Full professor Ljubica JANČEVA
Principal Research Fellow
Institute of National History, Skopje

CONSTITUTION OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF MACEDONIA VS. 1991 CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA: NATIONAL OR CIVIC CONCEPT

The 1974 Constitution of the SRM, the third and last constitution that emanated from the Federal Constitution, marked the beginning of the end of the former Yugoslav federation.

The concept of the Constitution is a national one, providing that “SRM is a nation state of the Macedonian people and the state of the Albanian and Turkish nationalities within it, based on the sovereignty of the people...”. The Republic is a federal unit of the former federation with all the attributes of statehood and sovereignty, without an international legal personality, with a guaranteed right to self-determination, including the right to secession, which was a serious bulwark in the process of separation from the Yugoslav federation.

The 1991 Constitution of the Republic of Macedonia attempted to take away the nationalist charge. In the Preamble, the state is defined as civil, free from national tensions. This constitutional provision, not taking into account the Declaration on the equal position of Albanians in Macedonia, was a prelude to the deterioration of the internal inter-ethnic situation in the country, but also a deterioration at the international level, due to the reactions of Greece and Bulgaria to the separate provisions under the Macedonian Constitution.

Half a century after the adoption of the 1974 Constitution, half a century after the debate on the constitutional definition of the nation, it seems that North Macedonia is finally ready to take a step towards a civil constitution.

Keywords: 1974 Constitution of the SRM, 1991 Constitution of the RM, constitutional concepts, definition of state.

* jancevaljubica@yahoo.com

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕЈЕ И ТЕОРИЈСКИ ТОКОВИ У ОБЛИКОВАЊУ УСТАВА ИЗ 1974.

Устав СФРЈ из 1974 године није само чињеница правне историје него и концептуална база партикуларног устројавања некадашње југословенске федерације. Ипак, за потпуније разумевање његовог историјског и актуелног значаја неопходно је тумачење метаправних околности и политичких токова који су довели до склопа норми највишег правног акта. Тумачење преднормативне, нормативне и постнормативне ситуације Устава из 1974. претпоставља хронополитичке увиде који садрже историзовање ондашњих прилика у постјугословенском времену. Тиме се омогућују дубља сазнања о социјалним, економским, културним и националним околностима појава интегризма и сепаратизма у токовима разградње друге југословенске државе. Устав из 1974, проматран у све три димензије, садржао је како реалистични тако и утопични карактер. Нормативна реалност се огледала у идеолошкој тежњи да се норме Устава користе као извор политичког легитимисања националних и републичких сепаратизама у припреми и остварењу сецесије. Таква уставна реалност се такође огледала у криптополитичкој а потом и транспарентној пракси успостављања националних суверенизама у условима протоплурализма, тј. раног вишепартизма. Сложена југословенска федерација није се „распала“ само због снажења национализма на темељу Устава из 1974. Устав је, заправо, нормативно, процедурално и институционално изразио нарочити концепт обликовања политичке заједнице Јужних Словена у социјалистичком, тј. комунистичком облику. Само условно речено, Устав јер био оригинално дело јер су се у његовим поставкама и задатостима садржале премисе коминтерновског наслеђа, идеје прудонизма, аустромарксизма, анархосиндикализма, корпоративизма, партиципативне демократије итд. Напослетку, комунистичка федерација у партократској форми није могла да преживи крај ауторитарне харизмархије. Уставни и политички систем Југославије се урушавао све до почетка сецесионих ратова (1980–1991). У току и завршници сецесије тај систем више није постојао на дослован начин.

Кључне речи: Устав, СФРЈ, политички токови, федерализам, национализам, политичка заједница

Miloš KNEŽEVIĆ

Institute for Political Studies, Belgrade

POLITICAL IDEAS AND THEORETICAL FLOWS IN SHAPING THE CONSTITUTION FROM 1974.

The 1974 Constitution of SFRY is not only a legal history fact, but also the conceptual basis for the particular organization of the former Yugoslav federation. However, for a more complete understanding of its historical and current importance, it is necessary to interpret the meta-legal circumstances and political developments that eventually led to a set of norms of the highest legal act. The interpretation of the pre-normative, normative and post-normative situation of the 1974 Constitution implies chrono-political insights including the historicization of the circumstances of that time in the post-Yugoslav era. This enables to gain deeper knowledge about the social, economic, cultural and national circumstances underlying the emergence of integrism and separatism in the course of disintegration of the second Yugoslav state. The 1974 Constitution, viewed in all three dimensions, was both realistic and utopian in nature. The normative reality was reflected in the ideological tendency to use the constitutional norms as a source for the political legitimization of ethnic and republic-level separatism in the preparation and realization of secession. The constitutional reality was also reflected in the crypto-political and later also transparent practice of establishing national sovereigntisms in the context of proto-pluralism, i.e., of early multipartyism. The complex Yugoslav federation did not “fall apart” only due to the rise of nationalisms based on the 1974 Constitution. In fact, the Constitution itself normatively, procedurally and institutionally expressed a particular concept of framing the political community of the South Slavs in the socialist, or communist, form. Tentatively, the Constitution was an original work because its tenets and conceptions included the premises of the Comintern heritage, the ideas of Proudhonism, Marxism, anarcho-syndicalism, corporatism, participatory democracy, etc. Eventually, the communist federation in its partocratic form could not survive the end of authoritarian charismarchy. The constitutional and political system of Yugoslavia was gradually crumbling until the beginning of secessionist wars (1980-1991). During the course of secession and at its end, that system no longer existed in very literal terms.

Keywords: Constitution, SFRY, political flows, federalism, nationalism, political community

* milosk952@gmail.com

Проф. др Ивана Крстић МИСТРИЦЕЛОВИЋ*
Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

УСТАВ ИЗ 1974. ГОДИНЕ И РЕФОРМЕ У СЕКТОРУ БЕЗБЕДНОСТИ

У раду се анализира Устав из 1974. године у контексту реформи у сектору безбедности, започетих на темељу одлука Централног комитета Савеза комуниста Југославије на Брионског пленума 1966. године. Циљ рада је да се уставна начела и о безбедности грађана и државе сагледају у историјској перспективи веома динамичног нормирања овог сектора у раздобљу од 1966. до 1976. године, како би се оценило јесу ли уставна решења била тек санкционисање фактички и нормативно већ извршених промена, или су и у којој мери креирале и будуће промене. Одговори на постављена питања тражиће се анализом садржаја примарних и секундарних историјских извора, уз критичко преиспитивање ставова и закључака о односу Устава из 1974. године и реформи у сектору безбедности садржаних у релевантној литератури како старијег, тако и новијег датума.

Кључне речи: Устав из 1974, сектор безбедности, Служба јавне безбедности, Служба државне безбедности, милиција.

Full professor Ivana Krstić MISTRIDŽELOVIĆ, PhD
University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade

THE 1974 CONSTITUTION AND REFORMS IN THE SECURITY SECTOR

This paper analyzes the 1974 Constitution in the context of reforms in the security sector, initiated on the basis of decisions of the Central Committee of the League of Communists of Yugoslavia at the 1966 Brioni Plenum. The aim of the paper is to look at the constitutional principles on the citizens' and state security in the historical perspective of the very dynamic normative framing of this sector that marked the period 1966 – 1976, in order to assess whether these constitutional provisions were merely an endorsement of the changes that were already actually and normatively implemented or if, and to what extent, they also created future changes. The questions raised will be addressed through a content analysis of primary and secondary historical sources, along with a critical review of the views and conclusions on the links between the 1974 Constitution and reforms in the security sector presented in the relevant literature, both historical and more recent.

Keywords: 1974 Constitution, security sector, Public Security Service, State Security Service, people's police.

* ivana.km@kpu.edu.rs

СКУПШТИНСКИ СИСТЕМ ПО УСТАВУ СФРЈ ОД 1974. ГОДИНЕ

Као и претходни уставни акти друге Југославије, Устав СФРЈ од 1974. године прокламовао је скупштински систем власти, одређујући Скупштину СФРЈ као највиши орган власти.

Сама идеја скупштине као врховног органа власти, међутим, изгубила је на значају у федерално-конфедералном облику државног уређења. Скупштина је мање била врховни државни орган, а више мјесто споразумијевања републичких и покрајинских делегација. У таквим околностима, идеја скупштине као највишег творца државне политике по природи није могла да буде остварена.

Институционални систем почивао је на значајној улози Предсједништва СФРЈ, као колективног шефа државе, чија политичка улога је, по самом Уставу, била значајна. Стога, Скупштина СФРЈ је имала противтежу у Предсједништву, тако да је већ Устав предвиђао извјесну равнотежу политичких снага уставних институција. Улога Скупштине била је ограничена и улогом Савезног извршног вијећа (СИВ), које никад није било само извршни орган Скупштине, а поготово то није могло бити по овом уставу, јер је оно, барем формално, с обзиром на то како је доносило одлуке, могло рачунати на фактичку предност пред Скупштином, која је почивала на спором и компликованом поступку одлучивања.

Већ су уставна рјешења почивала на ограничавању идеје скупштинског система, што уставноправна анализа треба да покаже. Политиколошка анализа показује да је неравнотежа снага уставних институција била изражена у политичкој пракси, што је још више умањивало улогу Скупштине.

Кључне ријечи: Скупштински систем; Устав СФРЈ; Скупштина СФРЈ; Предсједништво СФРЈ; Савезно извршно вијеће.

Full professor Goran MARKOVIĆ, LL.D.
The Faculty of Law, University of Istočno Sarajevo

PARLIAMENTARY SYSTEM UNDER THE 1974 CONSTITUTION OF SFRY

Like the previous constitutional acts of the second Yugoslavia, the SFRY Constitution of 1974 proclaimed a parliamentary system of government, defining the SFRY Assembly as the highest authority.

However, the idea of the assembly as the supreme authority lost its importance in the federal/confederal form of state setup. The Assembly was less the supreme state body and more a place where the republic and province delegations came to a consensus. In such circumstances, the notion of the Assembly as the ultimate state policymaker was impossible to achieve.

The institutional system relied on the significant role of the SFRY Presidency as a collective head of state, whose political role, even under the Constitution itself, was important. Hence, the SFRY Assembly had its counterbalance in the Presidency; thus, the Constitution already provided for a certain balance of political powers of the constitutional institutions. The role of the Assembly was also limited by the role of the Federal Executive Council (SIV), which was never just an executive body of the Assembly, and especially not under this Constitution, since it could, at least formally, and given its decision-making, count on the actual advantage over the Assembly, which had a slow and complicated decision-making process.

The constitutional arrangements as such were based on limiting the idea of a parliamentary system, as the constitutional analysis will show. Political analysis will show that the imbalance of power of constitutional institutions was notable in political practice, further diminishing the role of the Assembly.

Keywords: Parliamentary system; SFRY Constitution; SFRY Assembly; SFRY Presidency; Federal Executive Council.

* goran.markovic@pravni.ues.rs.ba

Др Петар МАТИЋ*
научни сарадник,
Институт за политичке студије, Београд

УСТАВ СФРЈ ИЗ 1974. ГОДИНЕ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА

Историјски институционализам, један од кључних праваца у оквиру институционалне теорије у политичким наукама, добра је основа за сагледавање правних норми и права, in genera. Историјски институционализам истражује трајекторије и еволуцију одређених институционалних и нормативних решења. Овај теоријски правац заступа становиште да, када се успостави један облик система, јако тешко долази до институционалних промена. У том контексту, Краснер је увео појам критичних тачки и тачкасте равнотеже како би се процес институционалних реформи сагледао из перспективе историјског институционализма. Устав СФРЈ из 1974. године је представљао критичну тачку која умногоме условила друштвено-политичка кретања на просторима некадашње СФРЈ.

Аутор у свом чланку истражује контекстуалне факторе који су довели до усвајања овог устава. Разматраће се идеолошка, економска и друштвена кретања која су условила усвајање последњег устава СФРЈ Југославије. Устав је био одраз тежњи ка изградњи јединствене југословенске верзије социјалистичког самоуправљања и настао је у условима сложеног историјског контекста. Кључни његови проблеми су се огледали у прекомерној комплексности, у сложеним процедурама доношења одлука што је умањивало адаптивни капацитет државе и водило тешкоћама у спровођењу реформи и јачању центрифугалних тенденција које су се јавиле у контексту наглашене децентрализације.

Кључне речи: Устав 1974, историјски институционализам, контекстуални фактори, критичне тачке, социјалистичко самоуправљање.

Petar MATIĆ, PhD
Research Associate
Institute for Political Studies, Belgrade

THE CONSTITUTION OF SFRY FROM 1974 FROM THE PERSPECTIVE OF HISTORICAL INSTITUTIONALISM

Historical institutionalism, which is one of the key directions within institutional theory in political science, provides a good basis for looking at legal norms and rights, in general. It tracks the trajectories and evolution of certain institutional and normative solutions. This direction advocates the point of view that when one form of system is established, it is very difficult to bring about institutional, and in this case, legal changes. In this context, Krasner introduced the notion of critical points and punctuated equilibrium in order to view the process of institutional reforms from the perspective of historical institutionalism. The Constitution of the SFRY from 1974 was, in that sense, a critical point that greatly conditioned social and political developments in the former SFRY. This paper will be based on the research of the contextual factors that led to its adoption. Ideological, economic and social trends that caused the adoption of this highest legal act will be considered. This Constitution was a reflection of aspirations towards the construction of a unique Yugoslav version of socialist self-governance and was created in the conditions of a complex historical context. The key problems of this Constitution were reflected in excessive complexity, in complex decision-making procedures, which reduced the adaptive capacity of the state and led to difficulties in implementing reforms and strengthening centrifugal tendencies that appeared in the context of emphasized decentralization.

Keywords: 1974 Constitution, historical institutionalism, contextual factors, juncture points, socialist self-governance.

* <https://orcid.org/0000-0003-0205-9762>, pmtic75@gmail.com

Др Владимир МИКИЋ*
научни сарадник
Институт за упоредно право, Београд

САДРЖИНА УСТАВА СФРЈ ИЗ 1974. ГОДИНЕ У ПОРЕЂЕЊУ СА УСТАВИМА ДРУГИХ СОЦИЈАЛИСТИЧКИХ И КОМУНИСТИЧКИХ ДРЖАВА У ВРЕМЕ ЊЕГОВОГ УСВАЈАЊА

Предмет рада је историјско-упоредноправна анализа Устава СФРЈ из 1974. године у односу према уставима близу двадесет социјалистичких и комунистичких земаља који су били на снази у време усвајања последњег југословенског устава. Врши се поређење на плану питања државног уређења и организације власти, титулара суверености, уставног положаја једине дозвољене политичке партије, формално зајемчених основних права и слобода, те структуре, систематике и текстуалног обима устава. Као једна од аутентичних особина докумената који су производ социјалистичке уставности, анализиран је и опсег продора идеолошких матрица у устав. Циљ рада састоји се у проналажењу сличности и значајнијих разлика између Устава из 1974. године и репрезентативних устава земаља заснованих на сличним идеолошко-политичким темељима, од Совјетског Савеза, Кине и Кубе, преко социјалистичких држава Источне Европе, до одабраних азијских и афричких социјалистичких земаља.

Кључне речи: Устав СФРЈ из 1974. године, југословенска уставност, социјалистичка уставност, комунистичка уставност.

Vladimir MIKIĆ, LL.D.
Research Associate
Institute for Comparative Law, Belgrade

THE CONTENT OF THE 1974 CONSTITUTION OF THE SOCIALIST FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA COMPARED WITH THE CONSTITUTIONS OF OTHER SOCIALIST AND COMMUNIST COUNTRIES AT THE TIME OF ITS ADOPTION

The subject of the paper is a historical-comparative legal analysis of the 1974 Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia in comparison with the constitutions of nearly twenty socialist and communist countries that were in force at the time of the adoption of the last Constitution of Yugoslavia. The comparison is based on the topics of state structure and organization of government, the holder of sovereignty, the constitutional position of the single permitted political party, formally guaranteed basic rights and freedoms, as well as the structure, systematics and textual scope of the constitution. As one of the more authentic features of socialist constitutions, the extent of penetration of ideological patterns into the constitution is also put to analysis. The aim of the paper is to search for similarities and significant differences between the 1974 Constitution and relevant constitutions of states with systems based on similar ideological and political foundations, from the Soviet Union, China and Cuba, to the socialist countries of Eastern Europe, to selected Asian and African socialist countries.

Keywords: the 1974 Constitution of Yugoslavia, Constitutionalism of Yugoslavia, Socialist Constitutionalism, Communist Constitutionalism.

* <https://orcid.org/0009-0001-8706-4175>, v.mikic@iup.rs, mikic.vlada@gmail.com

dr. sc. Josip MIHALJEVIĆ*
Viši znanstveni suradnik
Hrvatski institut za povijest, Zagreb

PРАВNA ILI PARTIJSKA DRŽAVA? ПОЛОЖАЈ ПОЈЕДИНЦА U USTAVU SFRJ 1974.

U tradicionalnoj ustavnosti, ustav ima ključnu ulogu u ograničavanju državne moći i u osiguravanju interesa građanskih sloboda i prava. Ustav je ključni dokument na kojem počiva „pravna država“. Ustavnost, demokracija, temeljna prava i slobode neka su od načela koje je deklarativno propagirala i Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ). Jugoslavenska je federacija nominalno bila demokratska, parlamentarna republika što je vidljivo prema svim ustavima socijalističkoga razdoblja. Ono što neku državu čini pravnom državom jest to da se u njoj zakoni temelje na ideji temeljnih prava i načelu slobode pojedinca. U tom smislu, osnovni cilj ovoga izlaganja je dati odgovor je li SFRJ prema Ustavu iz 1974. bila pravna država. Za odgovor na to pitanje nužno je iz povijesne perspektive istražiti nekoliko ključnih pitanja: u kojoj je mjeri pitanje ljudskih i građanskih prava bilo uključeno u Ustav SFRJ 1974., kako je formuliran položaj pojedinca u društvu i državi, kako je Ustav formulirao odnos vladajuće partije (Saveza komunista Jugoslavije) i države, vladajuće partije i pojedinca, te je li Ustav iz 1974. na tom polju donio promjenu u odnosu na ranije jugoslavenske ustave.

Ključne riječi: Ustav SFRJ 1974.; pravna država; temeljna prava; sloboda pojedinca; Savez komunista Jugoslavije; partijska država.

dr. sc. Josip MIHALJEVIĆ
Senior Research Associate
Croatian Institute of History, Zagreb

RULE OF LAW OR PARTY STATE? THE POSITION OF THE INDIVIDUAL IN THE SFRY CONSTITUTION OF 1974

In traditional constitutionalism, the constitution plays a key role in curbing state power and securing the interest of civil liberties and rights. The Constitution is the key document that the “rule of law” rests upon. Constitutionality, democracy, fundamental rights and freedoms are some of the principles that were ostensibly promoted also by the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY). The Yugoslav Federation was nominally a democratic, parliamentary republic, which is evident from all the constitutions of the socialist era. What makes a state a rule of law state is that its laws are based on the idea of fundamental rights and the principle of individual freedom. In this sense, the main goal of this presentation is to answer if SFRY was a rule of law state under the 1974 Constitution. In order to answer that question, it is necessary to examine several key questions from a historical perspective: to what extent was the issue of human and civil rights included in the SFRY Constitution of 1974? How was the position of the individual in society and the state formulated? How did the Constitution formulate the relationship between the ruling party (League of Communists of Yugoslavia) and the state, the ruling party and the individual? And, did the 1974 Constitution bring about a change in that respect compared to earlier Yugoslav constitutions?

Keywords: Constitution of SFRY in 1974; rule of law; fundamental rights; individual freedom; League of Communists of Yugoslavia; party state.

* josip@isp.hr

Doc. dr Srđan MILOŠEVIĆ*

Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd

ISTORIJSKI NARATIVI U USTAVU SFRJ IZ 1974. GODINE

Osnovna načela u Ustavu SFRJ iz 1974. predstavljaju jednu od osobnosti ovog ustavnog akta. Rečena Osnovna načela sadržala su svojevrсни “ključ” za čitanje kompleksnog ustavnog teksta, sažimajući ideologiju ustavotvorca. Ne sasvim beznačajno mesto pripalo je narativu o ulozi jugoslovenskih komunista u istoriji jugoslovenskih naroda. U radu će biti prikazana evolucija toga narativa, koji je počeo da se uobličava već u toku Narodnooslobodilačkog rata. Uloga istorijskih narativa u ustavnom dizajnu poslednjeg jugoslovenskog ustava posmatrana je kroz prizmu odnosa predstava o prošlosti, sa jedne strane i ustavnih sentimentata, kao važnog faktora ustavnog dizajna, sa druge strane.

Ključne reči: Ustav SFRJ iz 1974, ustavni dizajn, istorijski narativi, ustavni sentimentati.

Srđan MILOŠEVIĆ, LL.D.

Assistant professor

Union University School of Law in Belgrade

HISTORICAL NARRATIVES IN THE 1974 CONSTITUTION OF SFRY

The basic principles of the SFRY Constitution of 1974 are one of the peculiarities of this constitutional act. These basic principles contained a “key” for reading the complex constitutional text, summarizing the constitution maker’s ideology. Within it, a fairly significant place is dedicated to the narrative about the role of Yugoslav communists in the history of the Yugoslav peoples. This paper will present the evolution of that narrative, which began to take shape already during the National Liberation War. The role of historical narratives in the constitutional design of the last Yugoslav constitution is observed through the lens of relations between ideas about the past, on the one hand, and constitutional sentiments, as an important factor in the constitutional design, on the other.

Keywords: SFRY Constitution of 1974, constitutional design, historical narratives, constitutional sentiments.

* srdjan.milosevic@pravnofakultet.rs

Проф. др Маја НАСТИЋ*
Правни факултет
Универзитет у Нишу

МЕСНА САМОУПРАВА У УСТАВУ СФРЈ (1974)

Полазећи од тога да месна самоуправа представља један од облика организације и интеграције грађана у мањој заједници и на нивоу испод локалне самоуправе, у раду намеравамо да анализирамо њен правни оквир утврђен Уставом СРФЈ (1974). Институт месне самоуправе у виду месних заједница своје формално утемељење добија Уставом СФРЈ (1963), али је Уставом (1974) значајно је проширена њихова улога и значај. Месна заједница Уставом (1974) постаје „основа јединственог система самоуправљања и власти радничке класе и свих радних људи».

Циљ овог истраживања је да се на систематичан начин представи уставноправни оквир месне самоуправе. Критички ће бити сагледано њено функционисање и могућности за партиципацију грађана у обављању послова од локалног значаја, укључујући и непосредну комуникацију са институцијама локалне самоуправе. Имајући у виду да су месне заједнице препознате као вид месне самоуправе и данас, њихово функционисање биће посматрано и из савремене перспективе

Кључне речи: месна самоуправа, месна заједница, устав.

Maја NASTIĆ, LL.D.
Full Professor
University of Niš, Faculty of Law, Niš

SUB MUNICIPAL GOVERNMENT IN THE CONSTITUTION OF THE SFRY (1974)

Given that sub-municipal government represents one of the forms of organisation and integration of citizens in a smaller community and at a level below local self-government, in this paper we intend to analyze its legal framework established by the Constitution of SFRY (1974). The concept of sub municipal government in the form of local communities was formally established by the Constitution of the SFRY (1963), but their role and importance were significantly expanded by the Constitution (1974). According to the Constitution (1974), the local community becomes „the basis of a unique system of self-managment and government of the working class and all working people”.

The objective of this research is to systematically present the constitutional and legal framework of the sub municipal local self government. It will critically examine its functioning and opportunities for citizens' participation in performing tasks of local importance, including direct communication with local self-government institutions. Considering that local communities are recognized as a form of local self-government even today, their functioning will be observed from a modern perspective.

Keywords: local self-government, local community units, constitution.

* <https://orcid.org/0000-0002-5545-6318>, maja@prafak.ni.ac.rs

ЈУГОСЛОВЕНСКИ ОРГАНИ ИЗВРШНЕ ВЛАСТИ ИЗМЕЂУ СТВАРНЕ МОЋИ И СЛОВА УСТАВА ОД 1974.

Југославија је у послератном развоју увела и унапређивала скупштински систем власти који је свој последњи облик добио Уставом од 1974. Као и по ранијим уставима (1946, 1953, 1963) у Уставу од 1974. сачуван је једнопартијски систем и развијано специфично социјалистичко друштвено уређење самоуправљања, што су били основи на којима се уставноправно градила организација власти. Њу је карактерисало особито начело јединства власти у коме је Скупштина замишљена и у Устав уписана као главни орган.

Унутар тог скупштинског система структура извршне власти била је сасвим нарочита, сачињена од три органа: Председништва СФРЈ, Председника Републике (Јосип Броз Тито) и Савезног извршног већа. Ово тројство извршне власти указивало је на то да држава, за живота доживотног председника, заправо, по Уставу, има двојство шефа државе. Трећи орган, Савезно извршно веће, практично је влада дефинисана као извршни орган Скупштине, нешто другачијег положаја од парламентарне владе.

Природно, у Уставом креираном политичком систему који се назива скупштинским, представничко тело је добило водеће место и звање највишег органа власти федерације. Међутим, стварна политичка моћ је измицала из руку Скупштине и концентрисала се, претежно, у органима које сврставамо у извршну власт. А међу њима постојала је пак, независно од Устава, превласт Председништва (Председника) или Савезног извршног већа у зависности од тога ко је имао више моћи у „кохезионом фактору“ – јединој политичкој, дакле владајућој, странци.

Кључне речи: Председништво СФРЈ, Председник Републике, Савезно извршно веће, Југославија, Устав од 1974.

Слободан П. ОРЛОВИЋ, LL.D.
Full Professor, University of Novi Sad, Faculty of Law

YUGOSLAV EXECUTIVE AUTHORITIES BETWEEN REAL POWER AND THE LETTER OF THE 1974 CONSTITUTION.

In the course of its post-war development, Yugoslavia introduced and continuously improved the parliamentary system of government that took its final form under the 1974 Constitution. As with the earlier constitutions (1946, 1953, 1963), the 1974 Constitution preserved the one-party system and developed a specific socialist social form of governance called self-management, as the foundations on which the organization of government was constitutionally built. In particular, it was characterized by the principle of the unity of power, in which the Assembly was conceived and inscribed in the Constitution as the main body.

Within this parliamentary system, the structure of the executive power was quite special and comprised of three bodies: the SFRY Presidency, the President of the Republic (Josip Broz Tito) and the Federal Executive Council. This trinity of executive power indicated that the state, during the lifetime of its president-for-life, actually had two heads of state under the Constitution. The third body – the Federal Executive Council, was practically the government, defined as an executive body of the Assembly, whose position was somewhat different from the position of the parliamentary government.

Naturally, in a Constitution-created political system that is called parliamentary, the representative body was given the top position and title of the highest authority of the Federation. However, the actual political power was slipping from the hands of the Assembly and was predominantly concentrated in the bodies classified as executive. Among them, there also existed, independently from the Constitution, the predominance of the Presidency (President) or the Federal Executive Power, depending on who had more power in the “cohesion factor” – the only political and therefore, ruling party.

Keywords: SFRY Presidency, President of the Republic, Federal Executive Council, Yugoslavia, 1974 Constitution.

* sorlovic@pf.uns.ac.rs

Др Марко ПЕЈКОВИЋ*
Научни сарадник
Институт за политичке студије, Београд

УСТАВ СФРЈ ИЗ 1974. КАО СИМПТОМ КОНСТРУКТИВИСТИЧКОГ ФЕДЕРАЛИЗМА

Супротно преовлађујућем гледишту, сматрамо да Устав СФРЈ из 1974. има погрешан третман у домаћој науци. Наводно, ради се о једном од пресудних узрока за распад Југославије 1991, због тога што је југословенску федерацију усмерио на изразито децентралистичку/конфедералну трајекторију. Међутим, ми настојимо да аргументујемо зашто је тај устав тек симптом правог узрока распада федерације који лежи у самом начину настанка југословенске федерације (конструктивистичка деволуција). Ту посебно поредимо југословенски случај са чехословачким – обе федерације настале на исти начин и распале се, али је Чехословачка у тренутку распада, за разлику од Југославије, имала централистички федерални устав (чешки фасадни федерализам). Следствено, фрагилност југословенске федерације као неспособност да се издржи велики интерни или екстерни шок (грађански рат или тектонске промене у светској политици) није резултат ових или оних уставних одредби, већ недостатка инфраструктурних претпоставки за робусни федерализам који краси само еволутивне федералне поретке (претходно независне државе које агрегирају у федерацију).

Кључне речи: Устав СФРЈ из 1974, конструктивистички федерализам, еволутивни федерализам, деволуција, сецесија.

Marko PEJKOVIĆ, PhD
Research Associate
Institute for Political Studies, Belgrade

THE 1974 CONSTITUTION OF THE SFRY AS A SYMPTOM OF CONSTRUCTIVE FEDERALISM

Contrary to the prevailing view, we believe that the Constitution of SFRY from 1974 has been wrongly treated in domestic science. Allegedly, it is one of the decisive causes for the breakup of Yugoslavia in 1991, because it directed the Yugoslav federation on a distinctly decentralist/confederal trajectory. However, we try to argue why that constitution is only a symptom of the real cause of the collapse of the federation, which lies in the very way in which the Yugoslav federation was created (constructivist devolution). Here we especially compare the Yugoslav case with the Czechoslovakian one - both federations were created in the same way and disintegrated, but at the time of disintegration, Czechoslovakia, unlike Yugoslavia, had a centralist federal constitution (czech facade federalism). Consequently, the fragility of the Yugoslav federation as an inability to withstand a major internal or external shock (civil war or tectonic changes in world politics) is not the result of any constitutional provision, but rather such fragility stems from the lack of „infrastructural” assumptions for robust federalism that can only be found in evolved federal orders (previously independent states which aggregate into a federation).

Keywords: Constitution of SFRY 1974, constructivist federalism, evolutionary federalism, devolution, secession.

* <https://orcid.org/0009-0004-5920-1381>, pejkovic.braman.marko@gmail.com, 061/5270585.

Др Милан ПИЉАК*
научни сарадник
Институт за новију историју Србије, Београд

ДИНАМИКА МОЋИ У ТИТОВОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ: УЛОГА АЛЕКСАНДРА РАНКОВИЋА У САВЕЗНО-РЕПУБЛИЧКИМ ОДНОСИМА (1953–1966)

Рад анализира улогу Александра Ранковића, једног од водећих припадника комунистичке номенклатуре у Југославији током периода од доношења устава 1953. године до његове смене. Будући да је Ранковић био заговорник снажне улоге савезних органа у Југославији фокус је на периоду када је Ранковић, као један од најмоћнијих људи у Југославији покушавао да одржи превласт савезног центра над републичким и како је то довело до његовог пада. Упоредо са анализом улоге Ранковића пратимо и јачање републичких центара као и њихову кључну подршку у смени Ранковића. У раду ће бити анализирани политички и економски чиниоци као једни од најбитнијих у сукобима на релацији федерација-републике.

Кључне речи: Александар Ранковић, Тито, економија, политичке прилике.

Milan PILJAK, PhD
Research Associate
Institute of Contemporary History, Belgrade

POWER DYNAMICS IN TITO'S YUGOSLAVIA: THE ROLE OF ALEKSANDAR RANKOVIĆ IN FEDERAL-REPUBLIC RELATIONS (1953–1966)

The paper analyzes the role of Aleksandar Ranković, one of the leading members of the communist nomenclature in Yugoslavia during the period from the adoption of the constitution in 1953 until his dismissal. Since Ranković was an advocate of important role of federal authorities in Yugoslavia, the focus is on the period when Ranković, as one of the most powerful people in Yugoslavia, tried to maintain the dominant role of the state center over the republic and how this led to his downfall. Along with the analysis of the role of Ranković, we also trace the rise of the republican centers as well as their key support in replacing Ranković. The paper will analyze political and economic factors as the most important ones in the conflicts between the federation and the republic.

Keywords: Aleksandar Ranković, Tito, economy, political circumstances

* <https://orcid.org/0000-0002-7892-5818>, milance333@gmail.com

Драгољуб ПОПОВИЋ*
адвокат, универзитетски професор
ранији судија ЕСЉП

СЛОВО О УСТАВНОМ ЈЕЗИКУ (ПОГЛЕД НА УСТАВ СФРЈ ОД 1974. ГОДИНЕ)

Устав Социјалистичке Федеративне Републике Југославије од 1974. године је дуг, компликован и тешко читљив документ. Писан је херметичним, политичким језиком какав је развило социјалистичко право у Југославији у време самоуправног социјализма. Језичка анализа уставног текста доводи до сазнања о структури моћи у некадашњем југословенском друштву и показује методе политичке доминације.

Технике којима се при спровођењу доминације послужио уставотворац обухватају уношење делова материје привредног и радног права у уставно, дикцију у којој наратија замењује нормирање, стварање нових термина и установа, као и изражавање чији је циљ скривање суштине политичких установа.

Језичка анализа уставног текста наводи на закључак о одбојности уставотворца према егзегези, као и о постојању ублажене репресије, која је примењивана у поретку без истинских уставних гаранција.

Кључне речи: Језик, Устав, Доминација, Југославија, Социјализам.

Dragoljub POPOVIĆ, LL.D.
Full professor, advocate
Ex judge of the European Court of Human Rights

A WORD ON CONSTITUTIONAL LANGUAGE

The 1974 Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia was a long and complicated document that is difficult to read. It was written in a hermetic, political discourse style developed in the socialist law of Yugoslavia in its self-management phase. A language analysis of the Constitutional text reveals the structure of power in the former Yugoslav society and shows the methods of political domination.

Techniques used by the Constitution drafters to support the domination of the ruling political class include the incorporation of commercial and labor law provisions in the Constitution, language in which the narrative substitutes the normative, creation of new terms and legal concepts and expressions aimed at obscuring the substance and origin of political institutions.

The linguistic analysis of the Constitution leads to conclusion about the drafters' aversion towards legal exegesis, but also of the moderate degree of repression, applied in a regime deprived of substantial constitutional guarantees of human rights and civil liberties, which exist in liberal democracies.

Keywords: Language, Constitution, Domination, Yugoslavia, Socialism.

* dragoljubpopovic@aol.com

Проф. д-р Невен РАДИЧЕСКИ*

виш научен соработник во Институтот за национална историја – Скопје

ОДНОСИТЕ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И ДРУГИТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКИ РЕПУБЛИКИ ДО УСВОЈУВАЊЕТО НА УСТАВОТ НА СФРЈ ОД 1974 ГОДИНА

Во рамките на Авнојска Југославија, македонскиот народ првпат се изборил за остварување на правото на државност, на слободно развивање и на афирмирање на сопствената национална, јазична и културна самобитност. Имајќи предвид дека Македонија не се вбројувала во развиените републики во Југословенската Федерација, македонското партиско и државно раководство немало силно влијание во и онака централизираната сојузна власт, а со тоа, ни некои пошироки можности за остварување на републичките економски и политички интереси, кои, неретко, се разликувале од интересите на другите југословенски републики. И покрај тоа што во текот на 60-тите години на минатиот век, како резултат на промените кои го зафатиле СКЈ, односно СКМ, дошло извесна демократизација во општеството и до засилување на позициите на Македонија во федерацијата, кај значителен дел од републичкото раководство преовладувал впечаток дека сè уште постојат крупни предизвици во врска со решавањето на одделни меѓурепублички прашања од политички, меѓунационален и економски карактер.

Клучни зборови: Македонија, Југославија, меѓурепублички односи, 1974 година, Устав.

Neven RADICHESKI, PhD

Full professor

Senior Research Fellow at the Institute of National History – Skopje

RELATIONS BETWEEN MACEDONIA AND OTHER YUGOSLAV REPUBLICS UNTIL THE ADOPTION OF THE 1974 CONSTITUTION OF THE SFRY

Within the framework of AVNOJ Yugoslavia, the Macedonian people achieved, for the first time, the right to statehood, to freely develop and affirm their own national, linguistic, and cultural identity. Considering that Macedonia was not counted among the developed republics in the Yugoslav Federation, the Macedonian party and state leadership did not wield strong influence in the already centralized federal government, which, in turn, limited broader opportunities for advancing the republic's economic and political interests, which often differed from those of other Yugoslav republics. Despite the fact that during the 1960s, as a result of changes within the LCY (League of Communists of Yugoslavia) and specifically the LCM (League of Communists of Macedonia), there was a certain democratization within society and an enhancement of Macedonia's position in the federation, a significant portion of the republican leadership continued to feel that major challenges remained in resolving various inter-republican issues of political, ethnic, and economic character.

Keywords: Macedonia, Yugoslavia, inter-republican relations, 1974 Constitution, Constitution.

* neven.radiceski@gmail.com

Доц. др Мијодраг РАДОЈЕВИЋ*
Научни сарадник
Институт за политичке студије, Београд

УСТАВ ИЗ 1974. ГОДИНЕ – ИЗМЕЂУ СЕМАНТИЧКОГ И СТВАРНОГ УСТАВА

Уставу СФРЈ из 1974. године припада нарочито место у историји уставности. По својим обележјима, пре свега дужини уставног текста, нормативном језику, идеолошкој основи, решењима на средокраћи између традиционалне концепције уставности и совјетског типа уставности, али и институтима непознатим у компаративном праву, јединствен је пример. Ипак, његова кључна карактеристика је огроман процеп између семантичке стране и стварног изгледа. Писани (формални) устав је заснован на утопистичким доктринама марксизма о одумирању државе и самоуправљању. Монопол комунистичке партије био је друштвена сила иза „живог устава“. Комплексни односи партијско-бироградског врха и политичких елита на савезном нивоу и у федералним јединицама креирале су стварни изглед овог устава. Две дилеме предмет су разматрања из савремене перспективе: допринос Устава из 1974. распаду земље и утицај његовог наслеђа на транзицију уставних система на простору некадашње Југославије. У уставној пракси ових држава је прегршт примера супротних начелима либералног (републиканског) конституционализма, а доминантна је логика тумачења устава са позиција политичке моћи. Преиспитавање утицаја Устава на демонтажу југословенског федерализма често се своди на разматрање узрока, одговорности и последица. Свакој интерпретацији прети да упадне у мрежу предрасуда услед дијаметрално супротстављених политичких и теоријских полазишта.

Кључне речи: уставност, живи устав, социјализам, ауторитарна уставност, децентрализација, конституционализам.

Mijodrag RADOJEVIĆ, LL.D.

Assistant professor,
Research Associate, Institute for Political Studies, Belgrade

THE 1974 CONSTITUTION – BETWEEN THE SEMANTIC AND REAL CONSTITUTION

The 1974 Constitution of the SFRY holds a special place in the history of constitutionalism. By its features, primarily the length of the constitutional text, normative language, ideological basis, provisions that are mid-way between the traditional concept of constitutionality and the Soviet type of constitutionality, but also due to legal concepts that were unknown in comparative law, it is quite unique. However, its key characteristic is an enormous gap between its semantic and actual aspects. The written (formal) Constitution is based on the utopian doctrines of Marxism about the demise of the state and self-management. The social force behind the “living constitution” was the monopoly of the Communist Party. The complex relations between the party-bureaucratic top and political elites at the federal level, on the one hand, and their counterparts in the federal units, created the real appearance of this constitution. The subject of discussion are two dilemmas from the modern perspective: the contribution of the 1974 Constitution to the disintegration of the country and the influence of its legacy on the transition of constitutional systems in the former Yugoslavia. There are myriad examples in the constitutional practice of these states that are contrary to the principles of the liberal (republican) constitutionalism, while the dominant logic in the interpretation of the constitution is from the position of political power. The re-examination of the impacts of the Constitution on the dismantling of Yugoslav federalism is often reduced to a review of the causes, responsibilities and consequences. Any interpretation runs the risk of falling into a network of prejudices due to diametrically opposed political and theoretical baselines.

Keywords: constitutionality, living constitution, socialism, authoritarian constitutionality, decentralization, constitutionalism.

* <https://orcid.org/0000-0002-1104-9219>, miodrag.radojevic@gmail.com

dr. sc. Dženita Sarač RUJANAC*
viši naučni saradnik
Univerzitet u Sarajevu-Institut za historiju

SR BOSNA I HERCEGOVINA I USTAVI IZ 1974. RAZGOVORI, DISKUSIJE I POLEMIKE BOSANSKOHERCEGOVAČKOG POLITIČKOG RUKOVODSTVA O USTAVNOJ REFORMI

Druga polovina 1960-ih godina obilježena je ne samo velikom ekonomskom reformom (1965.) nego i opsežnom reformom pravnog i političkog sistema. Tih godina odvija se intenzivna potragom za adekvatnim odgovorom na pitanje svrhe, oblika, zadatka i nadležnosti savezne države kakva je bila SFRJ. Otvarajući diskusiju o federalizmu kao principu udruživanja, federalnoj državi kao primjeni tog principa, tj. njegovom institucionalnom obliku i ustavu kao konstituirajućem pravnom aktu, tih godina odvija se složeni proces ustavne reforme (federiranje Federacije). On je trebao odgovoriti na pitanje ko i na koji način raspolaže suverenitetom tj. što su nadležnosti, obaveze i dužnosti Federacije, a što republika.

Naše izlaganje ima za cilj ukazati na razgovore, diskusije i eventualne polemika bosanskohercegovačkog političkog rukovodstva 1960-ih i početkom 1970-ih godina o aktuelnoj ustavnoj reformi, njenoj opravdanosti, načinu provedbe, ciljevima i u mogućim, dugoročnim posljedicama očigledne decentralizacije države. Namjera nam je ukazati na očekivanja bosanskohercegovačke političke elite od ustavne reforme i na ono što je ona, u kontekstu željenog položaja SR Bosne i Hercegovine u Federaciji, smatrala nužnim mijenjati i reformom postići. U izlaganju ćemo se osvrnuti i na prisutne bojazni oko jačanja suvereniteta i državnosti republika, različite pa i oprečne stavove o reformi i novoj fazi socijalističkog samoupravljanja unutar republičkog rukovodstva kao i izostanak diskusije o SK kao ključnom nosiocu političke aktivnosti u Jugoslaviji.

Ključne riječi: SFRJ, SR BiH, ustavi, amandmani, reforma, republike, decentralizacija, rukovodstvo.

Dženita Sarač RUJANAC, PhD
Senior Research Associate
Institute of History – University of Sarajevo

SR BOSNIA AND HERZEGOVINA AND THE CONSTITUTIONS OF 1974. CONVERSATIONS, DISCUSSIONS AND POLEMICS OF THE BOSNIAN LEADERSHIP ON CONSTITUTIONAL REFORM

The latter half of the 1960s saw an extensive overhaul of the legal and political system, besides a significant economic reform in 1965. During those years, there was an intensive search for an adequate answer to the question of the purpose, form, task and competence of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) as a federal state. Opening the discussion about federalism as a principle of association, the federal state as an application of that principle, i.e. its institutional form and the constitution as a constituting legal act, a complex process of constitutional reform (federating the Federation) took place in those years. It should have clarified the issue of sovereignty and outlined federal and republican competencies, obligations, and duties.

The paper aims to indicate the conversations, discussions and eventual polemics of the Bosnian political leadership in the 1960s and early 1970s regarding the ongoing constitutional reform, its justification, the method of implementation, the goals and the probable, long-term consequences of the apparent decentralization of the state. We aim to highlight the expectations of the Bosnian political elite from the constitutional reform and what it, in the context of the desired position of the SR of Bosnia and Herzegovina in the Federation, considered necessary to change and to achieve with the reform. In the presentation, we will observe the present fears about strengthening the sovereignty and statehood of the republics, different and even conflicting views on reform and the new phase of socialist self-management within the republic's leadership, as well as the absence of discussion about the League of Communists as the crucial holder of political activity in Yugoslavia.

Keywords: SFRY, SR Bosnia and Herzegovina, constitutions, amendments, reform, republics, decentralization, leadership.

* <https://orcid.org/0000-0003-1196-5791>, dzenita.sarac-rujanac@iis.unsa.ba

Проф. др Слободан САМАРЦИЋ*
Универзитет у Београду

УСТАВНИ КОНЦЕПТ ФЕДЕРАЦИЈЕ И ЊЕГОВО ЕФИКАСНО СПРОВОЂЕЊЕ

Устав СФРЈ из 1974. године нормативно је довршио федеративну деволюцију послератне Југославије успостављајући претежно конфедерално решење. Историјски исход ове државе био је очекиван и реалан имајући у виду да су сви уставни социјалистичке Југославије позазили од лењинистичко-коминтерновког начела о праву народа на самоопредељење укључијући и отцепљење. Последње устав ово начело довео је до правно-институционалног краја. Републике и аутономне покрајине деловале у складу са уставом као државе у држави, а савезни ниво власти као инстанца која одлучује само о ономе о чему се федералне јединице договоре. Устав је имао и пуно унутрашњих противречности и нејасноћа будући да није располагао јасним конфедералним концептом. Рецимо, није био јасан однос између концепта конститутивних народа и република као конституенаса федерације, однос између Србије као конституенса федерације и покрајина као „елемената федерализма”, однос између савезног и републичког држављанства „радних људи и грађана“ и др. Ове и сличне нејасноће биле су повод различитих тумачења, спорова и сукоба, који су исходили насилним распадом и федерације и државе.

Кључне речи: устав, држава, федерација, конфедерација, распад.

Slobodan SAMARDŽIĆ, PhD
Full professor, University of Belgrade

CONSTITUTIONAL CONCEPT OF THE FEDERATION AND IT'S IMPLEMETATION EFFICIENCY

The Yugoslav Constitution of 1974 normatively brought to the end the federative devolution of post-war Yugoslavia. This was done by establishing dominantly con-federal institutional arrangements. The historical outcome of the state was realistically expected having in mind that all constitutions of socialist Yugoslavia have started from the Leninist-Komintern principle on the right of the people to self-determination including secession. The last constitution conveyed that principle up to the legal and institutional completion. Federal units – republics and autonomous provinces – acted as they were states within the state, which was in line with the relevant constitutional provisions. The federal level of government was merely an instance for decisions that the federal unites agree upon. The constitution was characterized by numerous internal difficulties and vagueness and was unclear in terms of reference to either federal or confederal concept. For example, the concept of constitutionality was submitted both to the nations (in the ethnic sense) and to the republics; further, Serbia held the status of a constituent of the federation, but the two autonomous provinces within Serbia were proclaimed as the “elements of the federation”; also, there was a constitutional difference between the federal and republican citizenship, and the distinction between “working people” and “citizens” was not clear. All of these and similar ambiguities led to frequent interpretations, disputes and conflicts, which resulted in the violent disintegration of both the federation and the state.

Keywords: constitution, federation, con-federation, disintegration.

* slobodan.samardzic@fpn.bg.ac.rs

Др Слободан СЕЛИНИЋ*
научни саветник
Институт за новију историју Србије

ЕХО УСТАВА ИЗ 1974: ПОЛИТИЧКИ ОДНОСИ СРБИЈЕ, ПОКРАЈИНА И ФЕДЕРАЦИЈЕ 1981–1986.

Свесно немогућности функционисања Републике као јединствене целине према Уставу из 1974, руководство Србије је 1981. године, после насилних демонстрација Албанаца у јужној српској покрајини, поново покренуло питање положаја Србије и односа са покрајинама. Од тада, па све до партијског конгреса 1986. на коме је Слободан Милошевић изабран за челног човека СК Србије, трајали су тешки и мучни преговори руководства Србије и покрајина око положаја покрајина и покрајинских партија у Србији и потребе републичких органа да остваре овлашћења на територији целе Републике. У средишту спорова било је питање примене у пракси Устава из 1974. године. Активан учесник политичких сукоба унутар Србије били су савезни органи у којима су покрајински политичари видели ослонац у борби против настојања републичког руководства.

Кључне речи: Србија, покрајине, СФРЈ, Устав из 1974, Савез комуниста Србије.

Slobodan SAMARDŽIĆ, PhD
Full professor, University of Belgrade

ECHO OF THE 1974 CONSTITUTION: POLITICAL RELATIONS OF SERBIA, PROVINCES AND FEDERATION 1981–1986.

The Yugoslav Constitution of 1974 marked the normative finale of the federal devolution of the post-war Yugoslavia by establishing an overwhelmingly confederal institutional setup. The historical outcome of this state was expected and realistic, taking into account that all constitutions of the socialist Yugoslavia were based on the Leninist-Comintern principle on the right of the people to self-determination, including secession. The last one brought this principle to its legal and institutional end. Under the constitutional provisions, the republics and autonomous provinces acted as 'states within the state', while the federal level of government was an instance whose decision-making was limited only to what had been agreed between the federal units. The Constitution was also marked by a number of internal controversies and vagueness, lacking a clear confederal concept. For example, the relationship between the concept of constituent nations and republics as the constituent units of the federation was unclear, as was also the relationship between the federal and republic citizenship of the "working people" and "citizens", etc. These and other similar ambiguities gave rise to various interpretations, disputes and conflicts, culminating in the violent breakup of both the federation and the state.

Keywords: constitution, federation, confederation, disintegration

* <https://orcid.org/0000-0001-8685-889X>

Др Милош СТАНИЋ*
Виши научни сарадник
Институт за упоредно право, Београд

УСТАВ ОД 1974. – ФЕДЕРАЛНА ДРЖАВА, КОНФЕДЕРАЦИЈА ИЛИ НЕШТО ТРЕЋЕ?

У раду аутор одговара на неколико повезаних питања, како би, на крају, одговорио и на носеће питање, да ли је, барем када је реч о облику државног уређења, Устав од 1974. године, наговестио или узроковао крај југословенске државе? Прво питање је, да ли је та државна структура била федерална? Уколико је одговор позитиван, о каквом типу федерације је онда реч? Уколико је, пак, негативан, да ли је можда реч о неком облику конфедералног односа или се радило о државном уређењу *sui generis*? На крају, даје се оцена утицаја одредби које се тичу државног уређења на каснију опстојаност и постојаност југословенске државе.

Кључне речи: федерација, конфедерација, Југославија, Устав од 1974.

Miloš STANIĆ, LL.D.
Senior Research Associate
Institute for Comparative Law, Belgrade

THE 1974 CONSTITUTION – FEDERAL STATE, CONFEDERATION OR SOMETHING ELSE?

In this paper, the author seeks to answer several related questions and ultimately, to answer the central question, at least when it comes to the form of state setup, is: did the 1974 Constitution foreshadow or cause the end of the Yugoslav state? The first question is: was this state structure federal? If the answer is affirmative, what type of federation was it? If, on the other hand, it is negative, was it perhaps some form of confederal association or a *sui generis* state form? At the end, an evaluation of the impacts of the provisions pertaining to the state system on the subsequent sustainability and stability of the Yugoslav state is provided.

Keywords: federation, confederation, Yugoslavia, 1974 Constitution.

* <https://orcid.org/0000-0001-8849-7282>, m.stanic@iup.rs

Проф. др Дарко СИМОВИЋ*
Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

ПРАВО НА САМООПРЕДЕЉЕЊЕ И СЕЦЕСИЈА РЕПУБЛИКА У СВЕТАОСТИ УСТАВА СФРЈ ИЗ 1974. ГОДИНЕ

Почев од федерализовања Уставом из 1946. године, Југославија је све време била захваћена процесом децентрализације који се постепено преображавао у дезинтеграцију државе. Посебан замах дезинтеграционом процесу пружиле су институционалне промене извршене Уставом из 1974. године када се у битној мери одступило од класичног федералног модела. Ипак, сагледано из уставноправне визуре, једнострана сецесија није била допуштена. Дисолуција Југославије и стварање нових држава на њеном простору указала је на потпуну релативизацију међународноправних принципа везаних за право на самоопредељење и право на сецесију. Упркос неутралности коју би требало да има када је реч о егзистенцији и опстанку једне државе, међународна заједница је тенденциозно учествовала у процесу дезинтеграције југословенске државе. Ставови Бадинтерове комисије, која је формирана са циљем да стручно разреши сва правна питања у вези са распадом Југославије, били су у великој мери политизовани. Југославија је посматрана као јединствен и изузетан случај, на кога се не примењују општа правила међународног права.

Кључне речи: право на самоопредељење, сецесија, федерација, Југославија, Република Србија.

Darko SIMOVIĆ, LL.D.
Full professor, University of Criminal Investigation and Police Studies, Belgrade

THE RIGHT TO SELF-DETERMINATION AND THE SECESSION OF THE REPUBLICS IN THE LIGHT OF 1974 CONSTITUTION OF THE SFRY

Starting with the federalization under the 1946 Constitution, Yugoslavia was constantly in the process of decentralization, which gradually transformed into the process of disintegration of the state. A special impetus to the disintegration process was provided by the institutional changes established by the 1974 Constitution, when the classic federal model was substantially deviated from. However, from the constitutional point of view, unilateral secession was not allowed. The dissolution of Yugoslavia and the formation of new states on its former territory have shown complete relativization of international principles relating to the right to self-determination and the right to secession. Despite the neutrality which it should possess with respect to the existence and survival of a state, the international community tendentially participated in the process of disintegration of the former Yugoslavia. The views of the Badinter commission, which was formed with the aim of resolving all legal issues with respect to the breakup of the former Yugoslavia with expertise, were politicized to a great extent. Yugoslavia was observed as a singular and exceptional case, where the general rules of international law do not apply.

Keywords: The right to self-determination, secession, federation, Yugoslavia, Republic of Serbia.

* <https://orcid.org/0000-0002-1867-8157>, darko.simovic@kpu.edu.rs

Др Владан СТАНКОВИЋ*
Виши научни сарадник
Институт за политичке студије, Београд

КАРАКТЕР ЈУГОСЛОВЕНСКЕ СЛОЖЕНЕ ДРЖАВЕ ПО УСТАВУ ИЗ 1974.

Тема овог научног рада је државно уређење. Аутор је за Предмет истраживања одабрао испитивање карактера југословенске државе према Уставу СФРЈ из 1974. године. Узимајући у обзир: историјске, политичке, друштвене, економске и социјалне факторе аутор најпре анализира контекст доношења Устава СФРЈ из 1974. године. Просторни оквир: СФРЈ, у Временском опсегу: од Устава СФРЈ из 1963. до Устава из 1974. У даљем истраживању методом Идеалног типа аутор разврстава и групише уставне надлежности: савезних власти, републичких власти, власти аутономних покрајина, и то према карактеру државно-територијалног уређења. При правном тумачењу одредаба Устава СФРЈ из 1974. аутор користи: догматско-нормативистички, логички, циљни, лингвистички метод... Коначно, у закључним разматрањима, аутор изриче суд о карактеру државно-територијалног уређења СФРЈ по Уставу из 1974. Друштвена оправданост истраживања усмерена је на давање суда о карактеру југословенске сложене државе и процесима њене разградње. Научни допринос сагледава се кроз: испитивање карактера југословенске сложене државе, улогу политичких чинилаца на односе између савезних, републичких и покрајинских власти, реконструкцију свеопштег контекста око доношења Устава СФРЈ из 1974.

Кључне речи: СФРЈ, Устав 1974, државно уређење, политички систем, уставно право, политичка историја Југославије.

Vladan STANKOVIĆ, PhD
Senior Research Associate
Institute for Political Studies, Belgrade

THE CHARACTER OF THE YUGOSLAV COMPLEX STATE UNDER THE 1974 CONSTITUTION

The topic of this research article is the state setup. The selected research subject is the examination of the character of the Yugoslav state under the 1974 Constitution. Taking into account the: historical, political, societal, economic and social factors, the author first analyzes the context of the adoption of the 1974 Constitution of SFRY. Spatial framework: SFRY, in the time range: from the 1963 SFRY Constitution to the 1974 Constitution. In further research, by using the Ideal Type method, the paper classifies and clusters constitutional competences of the: federal authorities, republic and autonomous province authorities, according to the character of the state-territorial organization. Methods used in the legal interpretation of the provisions of the 1974 Constitution of the SFRY include: dogmatic-normative, logical, targeted, linguistic ... Finally, in the concluding observations, an assessment of the character of state-territorial organization of the SFRY under the 1974 Constitution is given. The social rationale for the research is to provide an assessment of the character of the complex Yugoslav state and its disintegration processes. The scientific contribution is reflected in: an examination of the complex Yugoslav state, the role of political actors in the relations between the federal, republic and province-level authorities, the reconstruction of the general context surrounding the adoption of the SFRY Constitution from 1974.

Keywords: SFRY, 1974 Constitution, state setup, political system, constitutional law, political history of Yugoslavia.

* <https://orcid.org/0000-0003-1539-9870>, vladan.stankovic@gmail.com

Проф. др Марко СТАНКОВИЋ*
Правни факултет Универзитета у Београду

ФЕДЕРАЛИЗАМ У УСТАВУ СФР ЈУГОСЛАВИЈЕ ИЗ 1974 – ЗАВРШНИ ЧИН „РАСТУРАЊА“ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

У раду се анализира федерално уређење у Социјалистичкој Федералној Републици Југославији према Уставу из 1974. године. Посебна пажња је посвећена еволуцији југословенског федерализма, који је после Другог светског рата уведен у централизованом облику, да би током наредне четири деценије постепено доведен на границу са конфедералним уређењем. Централни део рада анализира уставне норме из Устава СФРЈ из 1974. године, које су увеле конфедералне принципе у федерално уређење и учиниле југословенску заједницу потпуно нефункционалном.

Кључне речи: СФР Југославија, Устав СФРЈ из 1974, федерализам, федерација, конфедерација.

Marko STANKOVIĆ, LL.D.
Associate professor
Faculty of Law, University of Belgrade

FEDERALISM IN THE 1974 CONSTITUTION OF SFR YUGOSLAVIA – THE FINAL ACT OF “DISSOLUTION” OF THE YUGOSLAV FEDERATION

The paper analyzes the federal system in the Socialist Federal Republic of Yugoslavia according to the Constitution of 1974. Special attention is devoted to the evolution of Yugoslav federalism, introduced in a centralized form after the Second World War, which, during the next four decades, was gradually brought to border on a confederal arrangement. The central part of the paper analyzes the constitutional norms from the 1974 Constitution of SFRY that introduced confederal principles into the federal setup and rendered the Yugoslav community completely dysfunctional.

Keywords: SFR Yugoslavia, Constitution of SFRY from 1974, federalism, federation, confederation.

* <https://orcid.org/0009-0008-3952-5855>, prof.marko.stankovic@gmail.com

Мр Матија СТОЈАНОВИЋ*

Сарадник у настави на Правном факултету Универзитета Црне Горе

УСТАВ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ ОД 1974. У СВОМ ВРЕМЕНУ И ДАНАС

Овај рад ће имати за циљ да представи Устав СР Црне Горе од 1974, његову уставноправну позадину и наслеђе. Аутор ће анализи овог устава да приступи троструко. Прво ће га упоредити са њему претходећим уставима у Црној Гори, поготово у дијелу његових основних одредби, с циљем да идентификује особености Устава СР ЦГ од 1974. Аутор ће затим овај устав упоредити, у дијелу његових основних одредби и принципа, са другим републичким и покрајинским уставима из 1974, с циљем да идентификује у којој су мјери његове евентуалне особености биле опште односно посебна мјеста тадашње југословенске уставне политике. На-последњу, аутор ће приказати какво је наслеђе овог устава у очима црногорских уставоправних писаца и у каквом је био односу са каснијим уставноправним процесима у Црној Гори, конкретно са Уставом Републике Црне Горе од 1992. и уставним идентитетом савремене Црне Горе.

Кључне ријечи: устав, Црна Гора, континуитет, уставни идентитет, федерализам.

Matija STOJANOVIĆ, LL.M.

Teaching assistant

University of Montenegro Faculty of Law

THE 1974 CONSTITUTION OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF MONTENEGRO – AT ITS TIME AND TODAY

This article seeks to present the Constitution of the Socialist Republic of Montenegro from 1974, its constitutional history and legacy. The author will approach the analysis of this constitution in three ways. First, it will be compared with the previous constitutions in Montenegro, especially in the part of its basic provisions, in order to identify the most important changes introduced by the Constitution of the Socialist Republic of Montenegro from 1974. Second, it will be compared with the constitutions of other Yugoslav federal republics as well as autonomous provinces adopted in 1974, in order to define whether the changes introduced by it had been common features of the Yugoslav constitutional evolution, or rather peculiarities related to Socialist Republic of Montenegro alone. Finally, the author will present the legacy of this Constitution holds in the Montenegrin constitutional theory and history and how it contributed to later constitutional processes in Montenegro, specifically the Constitution of the Republic of Montenegro from 1992, but also to the constitutional identity of modern Montenegro.

Keywords: constitution, Montenegro, continuity, constitutional identity, federalism.

* <https://orcid.org/0000-0002-6492-6828>, matija.s@ucg.ac.me

Проф. д-р Јелена ТРАЈКОВСКА-ХРИСТОВСКА*

Редовен професор на Катедрата по уставно право и политички систем

Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

ОДРЕДБИТЕ ЗА УСТАВНИОТ СУД - DIFFERENTIA SPECIFICA НА УСТАВОТ НА СФРЈ ОД 1974 И НИВНОТО ВЛИЈАНИЕ НА УСТАВОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД 1991 ГОДИНА - (НЕ)НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ

Уставните решенија на Уставот на СФРЈ од 1974 година, кои се однесуваат на Уставниот суд, претставуваат јасна намера на „основачите“ за зајакнување на независната позиција на Уставниот суд. Ваквата импресија претставува резултат на систематизацијата на уставните одредби во посебно поглавје, како и од значително поголемиот број одредби во однос на претходно важечкиот Устав од 1963 година.

Во контекст на уставните решенија кои се однесуваат на составот и прашањата за статусот и положбата на судиите на уставниот суд, уставниот текст не предвидува поголеми разлики од оние одредби во Уставот од 1963 г.

Меѓутоа, некои други аспекти вградени во Уставот од 1974 година, за уставниот суд, со оценка од временска дистанца од половина век, претставуваат вистинско иновативно решение.

Во овој труд ќе се анализираат повеќе конкретни прашања поврзани со материјата на уставниот суд, како што се елементите на постапката за контрола на уставноста на нормативните акти (начинот на поведување и овластените предлагачи), заштитата на слободите и правата од Уставниот суд, како и одредбите за извршување на судските одлуки, кои ја одразуваат теоријата на самоограничување.

Во трудот ќе се евалуираат споменатите уставни одредби, како и (не)научените лекции на македонскиот уставотворец, кои се рефлектираат во создавањето на Уставот на Република Македонија од 1991 година.

Клучни зборови: Устав, Уставен суд, елементи на постапката за оценка на уставноста, спроведување на одлуките на Уставен суд, теорија на самоограничување.

Jelena TRAJKOVSKA-HRISTOVSKA PhD

Full professor at the Department of Constitutional law and Political system

Faculty of Law „Justinianus Primus“ Skopje

„Ss. Cyril and Methodius“ University, Skopje

CONSTITUTIONAL COURT PROVISIONS - DIFFERENTIA SPECIFICA OF THE 1974 CONSTITUTION OF SFRY AND THEIR IMPACT ON THE 1991 CONSTITUTION OF REPUBLIC OF MACEDONIA - LESSONS (UN) LEARNED

The constitutional solutions of the SFRJ Constitution from 1974, which refer to the Constitutional court, present a clear intention of the „founding fathers“, to strengthen the independent position of the Constitutional Court. This is presented through systematization of the constitutional provisions in a separate chapter, as well as from the significantly larger number of provisions in relation to the previously valid Constitution of 1963. This, apparently legally-formal element, clearly indicates the attention given by the constitution-maker to this institution and its significance in this period.

In the context of the constitutional solutions that refer to the composition and issues about the status and position of the judges of the constitutional court, the constitutional text does not foresee major differences from those provisions, in the 1963 Constitution.

However, some other aspects incorporated in the Constitution of 1974, for the constitutional court, re-evaluated from a time distance of half a century, represent real innovative solution.

This paper will analyze several specific issues related to the matter of the constitutional court, such as the elements of the procedure for the control of the constitutionality of normative acts (the method of initiation and the authorized proponents), the protection of freedoms and rights by the Constitutional court, as well as the provisions for the execution of Court's decisions, which reflect self-restraint theory.

The paper will evaluate the above-mentioned constitutional provisions, as well as the (un)learned lessons of the Macedonian constitution maker, which are reflected in the creation of the Constitution of the Republic of Macedonia from 1991.

Keywords: Constitution, Constitutional Court, authorized proponents for the procedure, implementation of the Decisions of the Constitutional court, self-restraint theory.

* j.trajkovskahristovska@pf.ukim.edu.mk, trajkovskajelena@yahoo.com

Проф. др Јовица ТРКУЉА*
Универзитет у Београду, Београд

РАСПРАВЕ НА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ О ДРЖАВНОМ ПРЕУРЕЂЕЊУ СФР ЈУГОСЛАВИЈЕ (1971–1974)

Током XIX и XX века Правни факултет Универзитета у Београду и његови наставници видно су узимали учешће у расправама приликом доношења устава Србије и Југославије. Настављајући ту традицију организоване су расправе о предложеним уставним променама СФР Југославије почетком 1970-их година. Прва расправа је одржана 18, 19. и 22. марта 1971. о нацрту амандмана XX-LXII на Устав СФРЈ из 1963. а друга је одржана 2. и 3. јула 1973. године о Нацрту Устава СФРЈ. На основу анализе излагања у овим распрама аутор је указао на ставове по којима су поменути уставни амандмани представљали ревизију темељних принципа конституисања југословенске заједнице и стварања уставног основа за конфедерализацију и дезинтеграцију Југославије. Амандманске промене су из основа промениле карактер дотадашње државне заједнице југословенских народа. Она је постала договорна заједница са неравноправним државно-правним субјективитетом и асиметричним положајем федералних јединица. Устав СФРЈ из 1974. године преузео је промене у уређењу југословенске федерације извршене амандманима из 1968. и 1971. године.

Након поменутих расправа, критички дискурс о уставној реформи 1971-74. године у југословенској правно-политичкој науци преовладало је некритичко, апологетско прихватање и дивинизација Устава из 1974. Већина теоријских радова свела се на идеолошку рационализацију и прагматско-политичку интерпретацију уставних принципа о државном устројству СФР Југославије и Србије. Тек ће у најзначајнијим теоријским радовима крајем осамдесетих година XX века бити превладана теоријско-методолошка ограничења у третирању основних принципа Устава из 1974.

Кључне речи: Амандмани на Устав из 1963, Нацрт Устава СФРЈ, ставови наставника Правног факултета у Београду о уставним променама 1971-74, државно преуређење СФРЈ.

Jovica TRKULJA, LL.D.
Full professor
University of Belgrade, Belgrade

DISCUSSIONS AT THE FACULTY OF LAW IN BELGRADE ON THE STATE REORGANIZATION OF THE SFR YUGOSLAVIA (1971-1974)

During the 19th and 20th centuries, the Faculty of Law of the University of Belgrade and its lecturers consistently participated in discussions on the adoption of the constitutions of Serbia and Yugoslavia. Continuing that tradition, these debates were organized on the proposed constitutional amendments of the SFR Yugoslavia in the early 1970s. The first such debate took place on 18, 19 and 20 March 1971 on the draft amendments XX-LXII to the 1963 Constitution of the SFRY, and the second one on 2 and 3 July 1973 on the Draft SFRY Constitution. Based on an analysis of the presentations during these debates, the author points to the views that these constitutional amendments were a revision of the fundamental constituent principles of the Yugoslav federation and the creation of the constitutional basis for the confederalization and disintegration of Yugoslavia. The amendments fundamentally changed the nature of the former state union of the Yugoslav peoples. It became a community of consensus marked with an unequal statehood status and an asymmetric position of the federal units. The 1974 Constitution of the SFRY maintained the changes in the organization of the Yugoslav federation introduced by the amendments from 1968 and 1971.

Subsequently, the critical discourse on the 1971-1974 constitutional reform gave way to uncritical, apologetic acceptance and divinization of the 1974 Constitution. The majority of theoretical work was reduced to ideological rationalization and politically pragmatic interpretation of the constitutional principles of the state setup of SFR Yugoslavia and Serbia. The theoretical and methodological limitations in treating the basic principles of the 1974 Constitution would be overcome only in some major theoretical works of the late 1980s.

Keywords: Amendments to the 1963 Constitution, Draft SFRY Constitution, views of the lecturers of the Faculty of Law in Belgrade on 1971-1974 constitutional amendments, state reorganization of the SFRY.

* trkulja@ius.bg.ac.rs

Profesor emeritu dr. Sergej FLERE*

Univerzitet u Mariboru

1971. – 1974. – 1991.

Već u 60im godinama raspala se jedinstvena politička komunistička elita i formirale su se republičke (i pokrajinske), po obrascu kulturnih elita koje su oduvek bile odvojene i napadale nejakom kulturno tkivo Jugoslavije. Političke elite sve su više postajale osjetljive na pritiske kulturnih elita.

Ukazuje se na političke okolnosti 1971. g. i kasnije koje su se rešavale promenama Ustava. Osnovna okolnost bila je kriza federacije, koja je izbila krajem 60ih godina i koja se iskazivala traženjem albanskih rukovodilaca i masa sa Kosova za „jednakošću u svemu sa drugim narodima“ (Veli Deva), u tzv. Hrvatskom proleću i u aferi navodnog podmetanja tvrdnje da je hrvatsko rukovodstvo u vezi sa ustašama. Ovo poslednje je okupiralo najviše savezne organe u proleće 1971. i dovelo do pretnji da će hrvatski predstavnici napustiti savezne organe. I ta afera nije adekvatno rešena.

U tim političkim uslovima, uz razne druge oblike nezadovoljstava i delovanja nacionalnih intelektualaca, tražilo se rešenje za federaciju u minimumu zajedničkog, u modelu konsocijacije prema Lijphartu. Nema traga da su tvorci Ustava 1974. proučavali konsocijaciju, mada su se interesovali za strana rešenja. Ni rešenja po ustavnim amandmanima iz 1971. i Ustava iz 1974. nisu dovele do ravnoteže i sklada. Tito je to prigušivao, ali je bio svestan, da će nakon njegovog silaska sa scene biti „grozno“.

U Amandmanima iz 1971. i Ustavu iz 1974. preovlađivala su komplikovana institucionalna rešenja svojstvena konsocijaciji, ali je rešenje vezano za državljanstvo nagovestilo vlast republika nad svojim građanima, gde su se knjige državljana vodile isključivo republikama i kolizione norme su bile tipične za odnos među država.

Kardelj je bio svestan da dugoročno ustav nije odlučujući već za opstanak Jugoslavije, već „geopolitički faktori“, ali je smatrao da je ustav iz 1974. „najbolje rešenje“.

Razlaz Jugoslavije mogao je biti uredeniji da su na vlasti bili hrvatski prolećari i srpski „liberali“, koji su se uzajamno poštovali.

NAPOMENA: Unutar oznaka citata nalaze se doslovni navodi.

Ključne reči: Konsocijacija; politička kriza; državljanstvo; „nacionalni intelektualci“; Jugoslavija.

Professor emeritus Sergej FLERE

University of Maribor, Maribor

1971 - 1974 - 1991

Already during the 60s the once united communist political elite disintegrated and republican (and provincial) ones were established, along the lines of cultural, elites which were always distinct and targeted the fragile Yugoslav cultural tissue. Political elites became increasingly susceptible to pressures by cultural elites.

We will look at the political circumstances in and after 1971, which were attempted to be resolved by Constitutional changes. The basic circumstance was the crisis of federal government, which erupted in the late 1960s, in the demands by Albanian leaders and Kosovo masses for “equality with other nations of Yugoslavia in every respect“ (Veli Deva), in the so called ‘Croatian Spring’, a nationalist revival, and most notably in incidents surrounding the alleged assertion by federal authorities that Croatian leadership maintained contacts/liason with the Ustasha, which led to threats by Croatian leaders to withdraw from federal bodies. That affair was not appropriately addressed, either.

Under these political circumstances, coupled with various other forms of dissatisfaction by nationalist intellectuals, a resolution for federal governance was sought in the minimum of joint competence, after the consociation model according to Lijphart. There is no evidence suggesting that the creators of the 1974 Constitution studied consociation, although they did show interest in foreign solutions. However, both the 1971 Constitutional amendments and the 1974 Constitution failed to bring balance and harmony. Tito suppressed discord, but was fully aware that, upon his departure from the scene, things will turn “nasty“.

In the 1971 amendments and in the 1974 Constitution, most institutional solutions were complicated and characteristic for consociation, but the solution of the citizenship issue clearly indicated exclusive rule of republics over their citizens, as citizens registers were vested in the exclusive competence of republics and issues of doubt were resolved by conflicting provisions typical of independent states.

Although he considered it the best solution, Kardelj was aware that, in the long term the 1974 Constitution would not be decisive for the preservation of Yugoslavia, but that it will depend on „geo-political factors“.

The Yugoslav dissolution could have been carried out in a more orderly manner had Croatian Spring leaders and Serb „liberals“ remained in power, as they mutually respected each other.

NOTE: references within quotation marks are literal quotes.

Keywords: Consociation; political crisis; citizenship; “national intellectuals”; Yugoslavia.

* <https://orcid.org/0000-0003-1000-1413>, sergej.flere@um.si, sflere6@gmail.com

УСТАВ СФРЈ ИЗ 1974. ГОДИНЕ

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

342.4(497.1)"1974"(048)

327(497.1-89)(048)

342.2(497.1)(048)

МЕЂУНАРОДНА научна конференција Пола века устава
Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1974.
– Између митова и прошлости (2024 ; Београд)

Књига сажетака / Међународна научна конференција Пола века
устава Социјалистичке Федеративне Републике Југославије из 1974.
– Између митова и прошлости, Београд, 25–26. септембар 2024.
= Abstracts / International scientific conference Half a century of the 1974
constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia – Between
myths and the past, Belgrade, 25-26. September 2024 ; [уредници,
editors Мијодраг Радојевић, Петар Матић, Владан Станковић ;
превод сажетака, proof-reading Ана Матић]. - Београд : Институт
за политичке студије = Belgrade : Institute for political studies, 2024
(Београд : Донат граф = Belgrade : Donat graf). - 31 стр. ; 24 cm

Упоредо апстракти на срп., мак. или слов. језику и енгл. превод.
- Тираж 50.

ISBN 978-86-7419-405-8

1. Радојевић, Мијодраг, 1969- [уредник а) Међународни односи --
Југословенске земље -- Апстракти б) Државно уређење -- Југославија
-- Апстракти в) Југославија -- Устав 1974 -- Апстракти

COBISS.SR-ID 155403785

Доношење Устава СФРЈ из 1974. године један је од најзначајнијих догађаја у Југославији након Другог светског рата. Устав је прекретница у развоју југословенског правног и политичког система. Његови критичари сматрају да је омогућио политичку кризу, дезинтеграцију Југославије и преображај федералних јединица (републике) у самосталне и независне државе. Устав је био програмско-идеолошки акт, са решењима која до тада нису била позната у теорији и пракси уставности.

Књига садржи апстракте саопштења учесника Међународног научног скупа одржаног на Институту за политичке студије у Београду 25. и 26. септембра 2024. године. Скуп је окупио универзитетске професоре и стручњаци из различитих научних друштвених области из бивших држава некадашње Југославије. Циљ научног скупа је био да се из савремене перспективе представе нови резултати истраживања.

The adoption of the SFRY Constitution in 1974 is one of the most significant events in Yugoslavia after the Second World War. The Constitution marked a turning point in the development of the Yugoslav legal and political system. Critics argue that it contributed to the political crisis, the disintegration of Yugoslavia and the transformation of federal units (republics) into independent states. The Constitution was a programmatic and ideological act, introducing solutions that were unprecedented in the theory and practice of constitutionalism at that time.

This book includes abstracts of the speeches given by participants at the International Scientific Conference held at the Institute for Political Studies in Belgrade on September 25 and 26, 2024. The conference brought together university professors and experts from various scientific and social fields from the former Yugoslav states. The aim of the conference was to present new research findings from a contemporary perspective.